

РЕЦЕНЗІЯ

**доктора економічних наук, доцента,
професора кафедри менеджменту та адміністрування
Національного університету “Чернігівська політехніка”**

Попело Ольги Володимирівни

**на дисертацію, подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії
за спеціальністю 281 Публічне управління та адміністрування,
у галузі знань 28 Публічне управління та адміністрування**

Петринського Дмитра Валерійовича

**на тему “Механізми державного регулювання у сфері відновлення
аграрного сектору економіки України”**

Актуальність теми дослідження

Аграрний сектор посідає особливе місце в системі національної економіки, оскільки поєднує економічні, соціальні та екологічні функції, водночас залишаючись стратегічно важливим для забезпечення продовольчої безпеки держави та сталого розвитку сільських територій. При цьому сучасний стан аграрного сектору України характеризується комплексом системних викликів, зумовлених як внутрішніми трансформаційними процесами, так і впливом зовнішніх факторів, що наразі істотно обмежують можливості сталого функціонування аграрного сектору на засадах саморегуляції. За таких умов зростає роль державного регулювання як інструменту забезпечення збалансованого розвитку аграрної сфери, мінімізації ризиків та формування сприятливого інституційного середовища для діяльності сільськогосподарських товаровиробників. Тобто державне регулювання покликане не лише коригувати ринкові диспропорції, а й сприяти підвищенню конкурентоспроможності аграрного виробництва, підтримці інноваційних процесів, розвитку сільських територій, реалізації стратегічних пріоритетів аграрної політики та ін.

Отже, аналіз сучасного стану аграрного сектору України у взаємозв'язку з об'єктивною необхідністю його державного регулювання є важливою передумовою для наукового обґрунтування ефективних напрямів та механізмів державної аграрної політики, спрямованих на забезпечення стійкого розвитку галузі в умовах сучасних суспільних змін та викликів. Відповідно дослідження механізмів державного регулювання у сфері відновлення аграрного сектору економіки України є своєчасним і актуальним, оскільки спрямоване на пошук ефективних публічно-управлінських рішень для забезпечення стійкості аграрного сектору та підвищення його конкурентоспроможності в контексті повоєнного відновлення держави, євроінтеграційних процесів, глобальних продовольчих викликів та необхідності забезпечення продовольчої безпеки країни.

Зв'язок дисертації з науковими програмами, планами, темами

Значущість і своєчасність обраної проблематики підтверджується також тим, що дисертаційна робота виконувалася у межах науково-дослідних тем кафедри менеджменту та адміністрування Національного університету “Чернігівська політехніка” – “Механізми державного управління регіональним

розвитком в умовах переформатування владних відносин” (№ 0120U105292) та “Публічне управління та децентралізація влади” (№ 0120U101815) (довідка від 30 березня 2026 року 202/08-566) (с. 272).

Все це дозволяє зробити висновок про високу наукову цінність дисертаційної роботи, її відповідність пріоритетним напрямкам розвитку науки державного управління та практичну спрямованість отриманих результатів.

Ступінь обґрунтованості наукових положень і висновків

Аналіз змісту дисертаційної роботи дає підстави стверджувати, що сформульовані автором наукові положення, висновки та рекомендації є достатньо обґрунтованими і базуються на комплексному підході до дослідження проблематики обґрунтування теоретико-методичних засад формування й розвитку механізмів державного регулювання аграрного сектору та розроблення науково-практичних рекомендацій щодо їх концептуалізації в контексті відновлення аграрного сектору економіки України.

У процесі підготовки дисертації використано широкий спектр загальнонаукових та спеціальних методів (абстрагування, індукції, дедукції, теоретичного узагальнення, аналізу та синтезу, семантико-етимологічний, системний, структурно-функціональний, порівняльний, економіко-статистичний, моделювання та ін. та ін.) (с. 21-22). Їх застосування дозволило автору всебічно проаналізувати специфіку аграрного сектору як об'єкта державного регулювання, ідентифікувати механізми державного регулювання в цій сфері та сформувати перспективні вектори удосконалення механізмів державного регулювання у сфері відновлення аграрного сектору економіки України.

Автор роботи досить ґрунтовно вивчив наукову літературу та інструктивно-методичні й нормативно-правові документи за темою дисертації, що дозволило йому виробити власний підхід до об'єкта дослідження, уточнити понятійно-категорійний апарат та сформувати методологічну базу дослідження. Так, у дисертації охоплено аналізом значну кількість джерел із 327 найменувань (із них 33 – іноземних), що розкривають наукові підходи, вітчизняний та світовий досвід вирішення проблеми державного регулювання аграрного сектору.

При цьому якість дисертаційної роботи значно посилюється за рахунок наявного графічного матеріалу, а саме 14 рисунків та 26 таблиць, які логічно побудовані та відповідають основній ідеї дослідження.

Важливим є те, що сформульовані автором висновки логічно відповідають визначеним у роботі завданням і послідовно розкриваються у дисертації. Запропоновані дефініції, класифікації та концептуальні підходи мають внутрішню логічну узгодженість, ґрунтуються на аналізі чинного законодавства та наукової доктрини й характеризується належним рівнем аргументації.

У цілому можна констатувати, що рівень обґрунтованості наукових результатів дослідження є достатнім і відповідає вимогам, що висуваються до дисертаційних робіт у галузі публічного управління та адміністрування.

Структура і зміст дисертаційної роботи. Відповідність дисертаційної роботи встановленим вимогам

Дисертаційна робота характеризується чіткою логікою викладу матеріалу, внутрішньою структурною узгодженістю та завершеністю наукового дослідження. Її зміст повною мірою відповідає визначеній автором меті та поставленим завданням (с. 20-21), а обрана структура забезпечує послідовне й системне розкриття проблематики – від аналізу теоретико-методичних основ державного регулювання аграрного сектору до висвітлення практичних аспектів формування та розвитку механізмів державного регулювання у сфері відновлення аграрного сектору економіки України.

Структурно дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків, що відповідає усталеним вимогам до наукових робіт такого рівня.

У першому розділі дисертації (с. 27-89) розкрито теоретико-методичні основи державного регулювання аграрного сектору. Для цього проаналізовано напрями наукової рефлексії щодо феномену державного регулювання та уточнено понятійно-категорійний апарат у цій сфері (с. 27-47). Так, за допомогою авторської дефініційної блок-діаграми, що відображає логічну ієрархію та зв'язки в системі понятійно-категорійних координат щодо державного регулювання: виокремлено чотири наукові підходи/напрями щодо визначення співвідношення сутності категорій “державне регулювання” та “державне управління” (еквівалентнісний, публічно-управлінський, ієрархічний підхід та експансивний підходи); обґрунтовано, з одного боку, тісну кореляцію між категоріями “державне управління”, “державне регулювання”, “публічне управління” та “публічне адміністрування”, а з іншого боку, наголошено на недоцільності їх ототожнення, оскільки кожна з цих категорій має власний зміст, сферу застосування та специфічні ознаки; запропоновано авторське бачення сутності категорії “державне регулювання”. У рамках 1-го розділу також з'ясовано специфіку аграрного сектору як об'єкта державного регулювання (с. 48-69). На підставі деталізації складових концепту “Тріада сталого розвитку аграрного сектора економіки” встановлено специфічні характеристики аграрного сектору, що позначаються на системі його державного регулювання. Обґрунтовано основні об'єктивні причини, що зумовлюють необхідність державного регулювання аграрного сектору, а також уточнено особливості, що притаманні сучасній парадигмі державного регулювання аграрного сектору. Логічним завершенням першого розділу роботи стала уніфікація механізмів державного регулювання аграрного сектору з позиції їх теоретико-методичного обґрунтування (с. 69-85). Зокрема, автором констатовано, що державне регулювання аграрного сектору має передбачати застосування ряду механізмів державного регулювання, а саме організаційного, нормативно-правового, фінансово-економічного, інформаційно-комунікативного та науково-дослідного.

У другому розділі роботи досліджено особливості формування та розвитку механізмів державного регулювання аграрного сектору економіки України (с. 90-156). Проаналізовано стан аграрного сектору України у 2020-

2024 роках (с. 90-126) та зроблено висновок, що впродовж досліджуваного періоду аграрний сектор України пройшов складний і трансформаційний етап, який поєднує глибокі структурні зміни, виклики війни, перебудову логістичних маршрутів, земельні реформи та поступовий перехід до моделей сталого виробництва. На цій основі доведено необхідність державного регулювання аграрного сектору економіки України й уточнено та систематизовано особливості формування й розвитку механізмів державного регулювання аграрного сектору економіки України (с. 127-152). Окрему увагу приділено ідентифікації основних проблем, що стримують ефективне функціонування аграрного сектору України, та які систематизовано в роботі по окремих блоках відповідно до механізмів його державного регулювання (організаційного, нормативно-правового, фінансово-економічного, інформаційно-комунікативного та науково-дослідного).

У третьому розділі запропоновано напрями вдосконалення механізмів державного регулювання у сфері відновлення аграрного сектору економіки України” (с. 157-221). Зокрема, автор розглядає специфіку формування Спільної аграрної політики Європейського Союзу (САП ЄС) та визначає цільові напрями її можливої імплементації для України (інституційна та політико-правова адаптація; трансформація системи державної підтримки; екологізація аграрної політики; соціально-територіальний розвиток) й інструменти їх реалізації (с. 157-176). Ґрунтовний аналіз практики функціонування САП ЄС дозволив сформулювати авторське бачення щодо перспективних векторів удосконалення механізмів державного регулювання аграрного сектору економіки України (с. 176-201) та на цій основі розробити й обґрунтувати модель комплексного механізму державного регулювання аграрного сектору економіки України (с. 202-218). Також у роботі узагальнено основні концептуальні положення, які створюють методологічне підґрунтя для подальшого вдосконалення державної аграрної політики, орієнтованої на підвищення конкурентоспроможності аграрного виробництва, розвиток людського капіталу сільських територій та забезпечення довгострокової продовольчої безпеки держави (у т. ч. і в умовах повоєнного відновлення економіки України).

Висновки, сформульовані в результаті проведеного дослідження, є змістовними та повністю відображають досягнення поставлених у роботі завдань.

Загалом можна констатувати, що структура дисертації є логічно виваженою та забезпечує послідовне розкриття досліджуваної проблематики, що свідчить про системність наукового підходу автора до її опрацювання. Оформлення дослідження відповідає чинним вимогам до дисертаційних робіт, а запропоновані автором положення та рекомендації пройшли апробацію й були реалізовані на практиці.

Таким чином, дисертація Д.В. Петринського за рівнем наукової новизни, змістом, логікою викладеного матеріалу, узагальненнями, висновками та пропозиціями є завершеним науковим дослідженням та відповідає спеціальності 281 Публічне управління та адміністрування.

Основні наукові результати, одержані автором, та їх новизна

За результатами аналізу наукової новизни одержаних результатів можна зробити висновок, що дисертаційна робота характеризується високим рівнем методологічної обґрунтованості та наукової зрілості. Наукова новизна дисертації має системний і концептуальний характер.

У дисертаційному дослідженні розроблено нові наукові положення, що в сукупності дозволяють розв'язати важливе наукове завдання у сфері публічного управління, пов'язане з обґрунтуванням теоретико-методичних засад формування й розвитку механізмів державного регулювання аграрного сектору та розробленням науково-практичних рекомендацій щодо їх концептуалізації в контексті відновлення аграрного сектору економіки України.

Особливу науково-практичну цінність має вперше розроблена й обґрунтована модель комплексного механізму державного регулювання аграрного сектору економіки України, складові якого (організаційний, нормативно-правовий, фінансово-економічний, інформаційно-комунікативний та науково-дослідний механізми) перебувають у взаємній обумовленості та детермінуються єдиною цільово-функціональною архітектонікою, яка включає: а) мету, завдання та функції державного регулювання аграрного сектору, зорієнтовані на досягнення стратегічних пріоритетів у цій сфері; б) чітко ідентифіковані об'єкти та суб'єкти державного регулювання аграрного сектору, структуровані відповідно до рівнів публічного управління та сфер регуляторного впливу; в) систему базових і специфічних принципів державного регулювання аграрного сектору, що формують методологічну основу функціонування комплексного механізму; г) інтегровану сукупність форм, напрямів, методів, інструментів та важелів державного впливу, спрямованих на підвищення ефективності та інклюзивності розвитку аграрного сектору в умовах структурних трансформацій (у т. ч. й у повоєнний період).

Наступним, але не менш вагомим здобутком, є удосконалення обґрунтування сутності та складу механізмів державного регулювання аграрного сектору (серед них: організаційний, нормативно-правовий, фінансово-економічний, інформаційно-комунікативний, науково-дослідний), які функціонують не ізольовано, а перебувають у тісному інтегративному взаємозв'язку, формуючи єдину систему державного впливу на розвиток аграрної сфери. Цей зв'язок проявляється на кількох взаємодоповнюючих рівнях, де організаційний та нормативно-правовий механізми створюють “рамки” та ціннісні орієнтири, фінансово-економічний – ресурси, інформаційно-комунікативний – інформативну координацію, а науково-дослідний – стратегічне та інноваційне підґрунтя для розвитку аграрного сектору. Відповідно їх взаємодія забезпечує цілісність, ефективність і стійкість державної аграрної політики.

Окремою позицією наукової новизни варто відзначити удосконалення теоретико-методичних основ державного регулювання в контексті обґрунтування особливостей, що притаманні сучасній парадигмі державного регулювання аграрного сектору.

Наукову та прикладну цінність мають такі наукові положення, що отримали подальшого розвитку, а саме:

– понятійно-категорійний апарат у галузі публічного управління та адміністрування, завдяки уточненню сутності таких категорій як: “державне регулювання” – цілеспрямований вплив держави (державного управління та уповноважених державою суб’єктів) на відповідну галузь народного господарства чи сферу суспільного життя з метою забезпечення її функціонування в заданому режимі з використанням різноманітних норм, принципів, інструментів/засобів і методів такого впливу; “державне регулювання аграрного сектору” – цілеспрямований вплив держави (органів державного управління та/або уповноважених державою суб’єктів) на забезпечення функціонування аграрного сектора в заданому режимі, що здійснюється у мінливих умовах конкурентного середовища з використанням різноманітних норм, принципів, інструментів/засобів і методів такого впливу згідно із завданнями й функціями державної політики в цій сфері;

– концептуальні положення, що створюють методологічне підґрунтя для подальшого вдосконалення державної аграрної політики, орієнтованої на підвищення конкурентоспроможності аграрного виробництва, розвиток людського капіталу сільських територій та забезпечення довгострокової продовольчої безпеки держави (у т. ч. й в умовах повоєнного відновлення економіки України);

– перспективні вектори вдосконалення механізмів державного регулювання у сфері відновлення аграрного сектору України, що сформовано на осмисленні ціннісних орієнтирів реформованої національної аграрної сфери, та, які охоплюють специфіку її функціонування в умовах післявоєнного відновлення й передбачають адаптивну імплементацію прогресивних засад Спільної аграрної політики Європейського Союзу з урахуванням інституційних, економічних і соціоекологічних особливостей України.

Практичне значення одержаних результатів

Практичне значення отриманих результатів дослідження полягає у тому, що теоретичні положення та висновки дисертації доведені до рівня теоретико-методичних та науково-практичних рекомендацій і використані в практичній діяльності Кіровоградської обласної військової адміністрації, зокрема Департаментом агропромислового розвитку під час підготовки проєкту Програми економічного і соціального розвитку Кіровоградської області на 2026 рік (аграрного розділу), аналітичних матеріалів, пропозицій до Мінекономіки України щодо удосконалення державної аграрної політики (довідка від 09 лютого 2026 року № 24.01-06/231/0.24) (с. 273).

Результати дисертаційного дослідження також використані в навчальному процесі:

– Центральноукраїнського національного технічного університету у процесі розробки навчально-методичного забезпечення дисциплін «Державне регіональне управління» у рамках ОПП «Економіка підприємства» (першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 051 Економіка) та ОПП «Торгівля, електронна комерція та підприємництво» (першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 076 Підприємництво та

торгівля), «Державне управління та адміністрування» у рамках ОПП «Менеджмент» (першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 073 Менеджмент) (довідка від 26 грудня 2025 року № 45-15/40-21-18/1856/1) (с. 274);

– Національного університету «Чернігівська політехніка», зокрема при викладанні дисциплін: «Регіональне управління та сталий розвиток», «Управління стратегічним розвитком регіону» в межах ОПП «Публічне управління та адміністрування» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю D4 «Публічне управління та адміністрування» галузі знань D «Бізнес, адміністрування та право» та «Регіональна політика та місцеве самоврядування» в межах ОПП «Публічне управління та адміністрування» другого (магістерського) рівня вищої освіти за спеціальністю D4 «Публічне управління та адміністрування» галузі знань D «Бізнес, адміністрування та право» (довідка від 30 березня 2026 року 202/08-566) (с. 272).

Таким чином, наведені аргументи засвідчують прикладний характер результатів дослідження, їх належний рівень наукової обґрунтованості та практичну значущість.

Повнота викладення наукових положень, висновків і результатів в опублікованих працях та особистий внесок здобувача

Дисертаційна робота є самостійною науковою працею автора. Основні ідеї та розробки, здійснені в рамках дисертації, у тому числі ті, що характеризують наукову новизну, практичне значення дослідження, отримані ним особисто. Особистий внесок здобувача у працях, опублікованих у співавторстві, наведено у списку публікацій.

У відкритому друці за темою дисертації опубліковано 15 наукових праць, з них: 7 статей в наукових фахових виданнях України категорії “Б”, які мають індекс DOI; 1 стаття у виданнях іноземних держав з наряду, з якого підготовлено дисертацію (індексація у наукометричній базі Web of Science); 7 тез доповідей у збірниках матеріалів конференцій та круглих столів.

В опублікованих працях автором представлено отримані результати проведеного наукового дослідження та пункти наукової новизни. Характер видань і зміст опублікованих наукових праць відповідають вимогам п. 8, 9 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 (зі змінами внесеними згідно з Постановами КМУ № 341 від 21.03.2022, № 502 від 19.05.2023, № 507 від 03.05.2024).

Відсутність (наявність) порушення академічної доброчесності

Проведений аналіз матеріалів дисертаційної роботи засвідчив відсутність порушень засад академічної доброчесності, фактів академічного плагіату або будь-яких інших невідповідностей вимогам чинного законодавства у сфері наукової діяльності. Автор дослідження в повному

обсязі дотримався етичних норм проведення наукових досліджень та вимог авторського права. Усі використані джерела коректно ідентифіковано та належним чином відображено у бібліографічних посиланнях і списку літератури. Отже, дисертаційна робота відповідає встановленим стандартам академічної доброчесності та може бути визнана такою, що виконана на високому науково-етичному рівні.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації

Рівень розробки теоретико-методичних положень, практичних рекомендацій дисертаційної роботи може бути оцінений як достатній, а наукові висновки та пропозиції є науково обґрунтованими. Однак слід зауважити, що деякі положення містять певні дискусійні положення, які потребують додаткової аргументації:

1. У дисертаційній роботі комплексно досліджено механізми державного регулювання аграрного сектору (підрозділи 2.2 та 2.3). Однак недостатньо уваги приділено проблематиці інституційної спроможності органів публічної влади України щодо реалізації сучасної аграрної політики у практичній площині. Зокрема, потребують глибшого аналізу питання кадрового забезпечення, міжвідомчої координації, рівня управлінської автономії регіональних органів влади та впливу воєнних викликів на ефективність управлінських рішень у сфері аграрної політики. На нашу думку, такий підхід дозволив би підвищити прикладну значущість розділу і його цінність для практиків публічного управління в аграрній сфері.

2. Практичні рекомендації автора щодо вдосконалення механізмів державного регулювання у сфері відновлення аграрного сектору України (підрозділ 3.2) мають значний науковий інтерес. Однак, на наше переконання, наукова та практична цінність дисертаційної роботи суттєво підвищилася б за умови більш ґрунтовної деталізації інструментів реалізації сформованих рекомендацій, джерел фінансування та оцінки очікуваних результатів від їх упровадження.

3. У підрозділі 3.1 автором досить докладно із залученням сучасних джерел досліджено специфіку формування та реалізації Спільної аграрної політики Європейського Союзу (САП ЄС) та обґрунтовано можливі напрями адаптації засад САП ЄС у вітчизняну практику функціонування аграрної сфери. Проте, на нашу думку, таке обґрунтування має переважно описовий характер, оскільки недостатньо розкритими в роботі залишилися ризики та обмеження імплементації окремих європейських підходів САП в умовах сучасних інституційних і фінансових викликів та можливостей України.

4. Положення роботи щодо інтегративної взаємодії організаційного, нормативно-правового, фінансово-економічного, інформаційно-комунікативного та науково-дослідного механізмів державного регулювання аграрного сектору в Україні (підрозділ 3.3) мають переважно теоретичний характер і потребують більшої емпіричної верифікації на основі конкретних прикладів функціонування аграрного сектору України. Вважаємо, що така верифікація дозволила б посилити концептуальну чіткість розділу та підкреслити авторський внесок у структурування наукового поля в контексті досліджуваної проблематики.

5. Одним із важливих аспектів сучасної аграрної політики є забезпечення сталого розвитку та екологізації аграрного виробництва, однак у дисертації екологічний компонент державного регулювання розкрито недостатньо повно. Зокрема, потребували б більш детального висвітлення питання публічного управління земельними ресурсами, відновлення деградованих територій, мінімізації екологічних наслідків війни для аграрного сектору та розвитку кліматично орієнтованого сільського господарства.

Разом із тим, висловлені зауваження та рекомендації носять переважно дискусійний характер і не знижують загалом високого теоретико-методологічного рівня представленої дисертаційної роботи.

Загальні висновки та оцінка дисертації

Дисертаційна робота Петринського Дмитра Валерійовича на тему “Механізми державного регулювання у сфері відновлення аграрного сектору економіки України” є цілісним, завершеним науковим дослідженням, у якому комплексно розкрито заявлену проблематику. За своїм змістом, рівнем наукового опрацювання та структурною побудовою дисертація відповідає спеціальності 281 Публічне управління та адміністрування галузі знань 28 Публічне управління та адміністрування, а також установленим вимогам до підготовки та оформлення дисертаційних робіт, визначених наказом МОН України № 40 від 12.01.2017 року (зі змінами) “Про затвердження Вимог до оформлення дисертації” й “Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії”, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44. З огляду на викладене, автор дисертації – Петринський Дмитро Валерійович – заслуговує на присудження йому наукового ступеня доктора філософії в галузі знань 28 Публічне управління та адміністрування за спеціальністю 281 Публічне управління та адміністрування.

Рецензент:

д.е.н., доцент, професор
кафедри менеджменту та
адміністрування
Національного університету
“Чернігівська політехніка”

Ольга ПОПЕЛО